Ədalət.- 2020.- 22 yanvar. S. 7.

Ermənistan-Azərbaycan, ərazilərin işğaldan azad olunması haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

№ 7 (2188) 22 yanvar 2021-ci il

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

TUĞ KƏNDİNİN GƏLƏCƏK PERSPEKTİVİ

Adətən doğmalardan, doğma yerlərdən danışanda bu barədə düşünəndə və hansısa bir məsələni qələmə almaq istəyəndə təkcə məsuliyyət hissi yox, bir övlad borcu da yüklənir çiyinlərimə. İstəyirəm ki, yazdığım, oxucuya təqdim etdiyim fikirlər reallığı, gerçəyi ifadə etsin. Və bu da həm oxucuda, həm də mənim yazdığım mövzudan xəbərdar olan həmyerlimdə maraq hissiylə yanaşı, inam hissi da yaratsın. Deməli, məntiqlə yanaşanda, ortaya həqiqətin, gerçəyin qoyulduğuna bir güvən olsun...

Hələ orta məktəbdə oxuduğum illərdə doğulduğum kəndlə bağlı bilgilər əldə etməyə özəl marağım olubdu. Əlimə düşən kitabda, qəzetdə Tuğ kəndiylə bağlı, ümumiyyətlə, "Tuğ" sözüylə bağlı nə görsəm, onu acgözlüklə oxuyurdum.

Bu gün həmin o bilgilərə söykənib kəndimə, onun tarixinə, onun coğrafiyasına qayıdıram. Onun iqtisadi həyatını, mənəvi aləmini yaddaşımda bərpa edirəm. Və beləcə, gəzirəm Tuğ kəndini...

Dağlar qoynunda yerləşən bu kənd qədim insan məskəni olan Azıx mağarasıyla üzbəüz ərazidə Quruçay vadisindədir. Bu kəndin mənzərəsi ayrı bir aləmdir. Hər iki tərəfindən dağ çayları axır.

Dağın döşündə yürləşən kəndin əkin sahələri məhz həmin o çayların kənarında düzəngah hissədədir. Bu kəndin adına tarix kitablarında tez-tez rast gəlmək mümkündür. Ümumiyyətlə, "tuğ" sözünün bir neçə yozumu var. İstər fars mənşəli sözlər sırasında, istər türk mənşəli sözlər arasında dilçilər, etnoqraflar bu sözün bir neçə mənasını ədəbiyyata gətiriblər. Mənim üçün həmin sözlərin sırasında bayraqdar daha önəmlidir. Bu kəndin coğrafiyasının, yeni relyefinin imkanları kənd təsərrüfatı üçün çox əlverişlidir.

Həm meşə zolağı, həm yaşıl çəmənlər, həm də bol su ehtiyatı burada heyvandarlığın inkişafına geniş şərait yaradır.

Sovet dönəmində bu kəndin təsərrüfat subyektləri arasında maldarlıq, quşçuluq, donuzçuluq, eləcə də xırdadırnaqlı heyvanların saxlanması əsas sahələrdən idi. Məhz qoyunçuluğun və maldarlığın burada inkişaf etdirilməsi həm "kolxoz", həm "sovxoz" təsərrüfatları dövründə bu kəndin yun, süd, ət istehsalına, təbii ki, həm də süd məhsulları - pendir, xama, qatıq və s. də istehsalına böyük imkan vermişdi. İndi də xatırlayıram ki, hətta qonşu rayonlardan kəndimizə pendir, qatıq, süd almaq üçün gələnlər də çox olurdu və onlar həmin emal müəssisəsində bəzən növbəyə də dayanırdılar.

Tuğ kəndində baramaçılıq və şirə emalı sahəsi də inkişaf etdirilmişdi. Xüsusilə baramaçılıq kənd sakinləri üçün çox gəlirli bir sahə hesab olunurdu. Hardasa 40-45 günlük zəhmət hesabına istehsal olunan barama becərilməsi kəndin orta və gənc nəsli üçün müəyyən mənada əlavə qazanc da hesab olunurdu. Bu kənddə yetişdirilən çeşid-çeşid meyvələrdən, o cümlədən meşə zolağından toplanmış müxtəlif meyvələrdən təbii şirələr hazırlanırdı. Bu müəssisənin də imkanları o vaxtkı Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin hüdudlarını aşmışdı. Hətta Tuğ Şirə Müəssisəsinə meyvə tədarük edib göndərirdilər. Bu həm iş yeri kimi önəmli idi, həm də yerli və təbii məhsul istehsalının çeşidini, kəmiyyətini artırmaq demək idi. Xüsusilə toplanan böyürtkən, itburnu kimi təbii giləmeyvələrdən çəkilən şirələr hər kəsin arzu etdiyi nemətidi. Bu işdə məktəb yaşlı uşaqlar daha çox fəallıq göstərirdilər. Çünki toplanılmış məhsulu şirə müəssisəsinə təhvil verib nağd pulunu almaq ailə büdcəsinə böyük kömək idi.

Tuğ kəndində becərilən üzüm bağlarının imkanları da çox böyük idi. Burada deməyə şəraitdə müxtəlif növ, xüsusilə şərab istehsalı üçün nəzərdə tutulmuş "prakasteli" növ üzüm yetişdirilirdi.

Kifayət qədər məhsuldar olan bu növün şəkərliyi də yüksək idi. Ona görə də təsərrüfatın şərab zavodu da fəaliyyət göstərirdi. Həmin şərab zavodunda məşhur "Hadrut" şərabının böyük bir hissəsi emal olunurdu. Yeri gəlmişkən, xatırladım ki, Tuğ kəndi sovet dönəmində o vaxtkı muxtar vilayətin Hadrut rayonuna aid edilmişdi. Bu gün isə Tuğ kəndi Xocavənd rayonuna ərazi vahidi kimi daxil edilib. Bunu ona görə xatırladıram ki, məşhur "Hadrut" çaxırı məhz Tuğda və qonşu kəndlərdə istehsal olunan üzümdən çəkilmiş şirədən hazırlanırdı. Kənd təsərrüfatı rayonlarının inkişafı ilə bağlı mövzunu göz önünə gətirəndə onda üzümçülüyün nə qədər böyük imkanlar yaratdığını təxmin etmək olur. Belə ki, bu kənddə yaşayan əmək adamı üzümçülük sahəsində il boyu çalışır.

Burada üzüm tinglərinin torpağa basdırılmasından başlamış onun dibinin yumuşaldılmasına, sonra xüsusi beton dirəklərə qaldırılmasına, yaşıl budanmasına, dərmanlanmasına, sonra üzümün toplanmasına, onun emal müəssisəsinə daşınmasına, sonra yenidən payız budanması... Bax, bütün bunlar insan əməyi təşkil edir. Deməli, bu həm də iş yeridir. Bu mənada doğulduğum kəndin təsərrütaf həyatında üzümçülük sahəsi geniş yayılmışdı və təxminən həmin sahə üzrə 5-6 briqada fəaliyyə göstərirdi. Bu briqadaların da hər biri 30-50 nəfərdən ibarət idi. Bax, bu adi bir fakt kənd adamının torpağa bağlanması və burada boluğun yaranması üçün əmək sərf etməsi kimi vacib məsələni göstərmiş olur.

Doğrudur, Tuğ kəndi sovet terminologiyası ilə desəm, baynəlmiləl kəndidi vıə burada ermənilərlə azərbaycanlılar birgə yaşayıb və təsərrüfatda da birgə çalışırdılar.

Hətta bu kəndin təsərrüfat sahəsinə "Tut arağı" istehsalı da daxil idi. Böyük tut bağlarından toplanan məhsul məhz kəndin öz emal müəssisəsində hazırlanırdı (Bu gün Azərbaycanın Şəmkir rayonunda da "tut arağı" zavod şəraitində hazırlanıb satışa çıxarılır - Ə.M).

Əsasən heyvandarlıq, üzümçülük, bağçılıq sahələri üzrə formalaşmış təsərrüfat sahəsinə dənli bitkilərin və bostan-tərəvəz məhsullarının yetişdirilməsi də daxil edilmişdi. Hətta bu kəndin istehsal etdiyi tərəvəz - kələm, çuğundur, kartof, soğan, pomidor, yerkökünün xeyli hissəsi həmin illərdə Sovet ordusunun hadrut ərazisindəki sərhəd dəstəsini də təmin edirdi. Yerli əhali öz istehsalı olan buğda, arpa, qarğıdalı ilə kifayət qədər təmin olurdu.

Xatırlayıram ki, doğulduğum kənddə tütünçülük də müəyyən qədər perespektivli sahə sayılırdı.

O ki, qaldı sənaye sahələrinə, bu kənddə fəaliyyət göstərən tikiş fabriki gənc qızlar üçün önəmli iş yeri hesab olunurdu.

Bax, qeyd etdiyim bütün sahələr bu gün də böyük önəm kəsb edir. Ona görə də ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevibn regionların inkişafına dair Dövlət Proqramı barəsində söykədiyi konkret fikrə istinadən deyə bilərəm ki, işğaldan azad olunmuş Tuğ kəndində bu sahələrin yenidən bərpası və inkişaf etdirilməsi ölkə iqtisadiyyatına mühüm bir töhfə olacaqdır. Çünki bu torpaqların bərəkəti də bəllidir, zəhmət adamlarının əmək təcrübəsi də.

Əbülfət MƏDƏTOĞLU

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MEDİANIN İNKİŞAFI AGENTLİYİNİN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ